

Historiske blade af C. J. E. Aakerlund

Da de gode Rønneborgere muntrede sig på Stampen

Hornmusik, cykelløb og berømmet punch

For mange år siden havde Rønne to udflugts- og forlystelsessteder, der på søndage og andre højtidsdage om sommeren besøgte af mange af byens beboere, det var »Sommerlyst« der lå ca. en god fjerdingvej øst for byen, og »Stampen«, ca. en halv mil syd for. »Fredensborg« eksisterede ikke dengang, men var en ret stor avisbrugerejendom med det karakteristiske navn »Knorrenborg«.

»Sommerlyst«, der for længst er nedlagt og også tildels nedrevet, var et efter datidens forhold stort og fornemt forlystelsessted med keglebane, musik og dans, illumination i hele haven om aftenen, optræden hver søndag på fast teater af skuespillere dels fastboende i Rønne, og dels af tilrejsende skuespillere og gøglere, bl. a. af linedansere, som gik på et udspændt tov mellem havens højeste træer.

Det andet udflugtssted »Stampen«, hvis saga som sådant har været endt for

mange år siden, er også borte.

Vi, som har levet vor barndom i den sydlige bydel i Rønne, husker vel endnu lidt af det gamle sted, medens de yngre næppe aner noget derom, og derfor kan det være betimeligt at riste et par runer på mindernes tavle.

En stampemølle

For to hundrede år siden, i 1750, anlagdes her en stampemølle, som dreves af vandet fra Vellensåen, der løber ud i havet lidt neden for stedet — siden er åen blevet kaldt Stampesåen. Til stampemøllen kom folk fra Syd- og Midtbornholm med det hjemmenvævede tøj, hvoraf der skulle syes stadsklæder, for at få det stampet, dvs. få luven til at ligge så glat og fast nedstampet, at den ikke siden rejste sig, men at tøjet vedblev at være glat og fint.

Dette gjaldt ikke alene det grå admel, men også

det, som havde været hos farveren i Rønne og blevet farvet sort, og ligeledes det til kjoler hjemmefarvede indigoblå og urinfarvede brune tøj.

I langt over hundrede år drev det opstemmede, frossende åvand denne mølles lodrette stempel, hvilket blandt andet kan ses deraf, at han, som ejede møllen omkring midten af forrige århundrede, en Hans Christian Lund, lod opsætte en slags vejvisersten lidt øst for Robbedale, hvor vejen fra »Stampen« førte over lyngen og op til landevejen Rønne-Akirkeby. Stenen bærer indskriften »Vej til Stampemølle. H. C. L. 1833«.

I 1870'erne var det den kendte forstmand, landmåler Jespersen, sydskovens beplanter, som ejede »Stampen« og drev avisbruget, som hørte til stedet. I hans tid blev mange af de træer, som siden blev til den skønne park og have, plantet.

En halv snes år efter køb-

te en vognmand Hermansen »Stampen«, og da han havde øjet åbent for stedets muligheder som udflugtssted, indrettede han bekvæmhed der.

Det blev snart kendt som et godt traktersted, både hvad mad og drikke angik, særligt var punchen, som bryggedes, meget omtalt og påskønnet.

Om eftermiddagene på højtidsdage var der musik af musikdirektør Emil Madsens hornorkester, og om aftenen dans på nybygget estrade.

Af andre forlystelser var der karrusel, ringspil og abekatte i et lille bur. Det daværende Venstre holdt grundlovs møder i »Stampen«, og jeg husker, at jeg som en lille purk stod ved siden af min fader og måbede og uforstående så og hørte den senere så kendte bornholmske politiker Markus Blem tordne og lyne på sin halvt originale måde mod højre, og dengang fik jeg navnet Estrup sådan »stampet« ind i mit barnehoved, at jeg aldrig glemte det eller hans politik.

At spadserere gennem skoven og langs åen og Stamppegærdet ad den idylliske skovsti ned til havet, var for de ældre, der gik arm i arm om dagen, og for de yngre, der om aftenen gik tættere omslynget, både en oplevelse og en fornøjelse.

Noget badeliv var der ikke dengang på den ellers så herlige badestrand, man havde jo ikke badetøj som nu, og derfor kunne man jo ikke gå i vandet fra åben strand i manges påsyn, og de mere velstillede damer,

som havde badetøj, gik som regel i vandet på »Søndre badehus«.

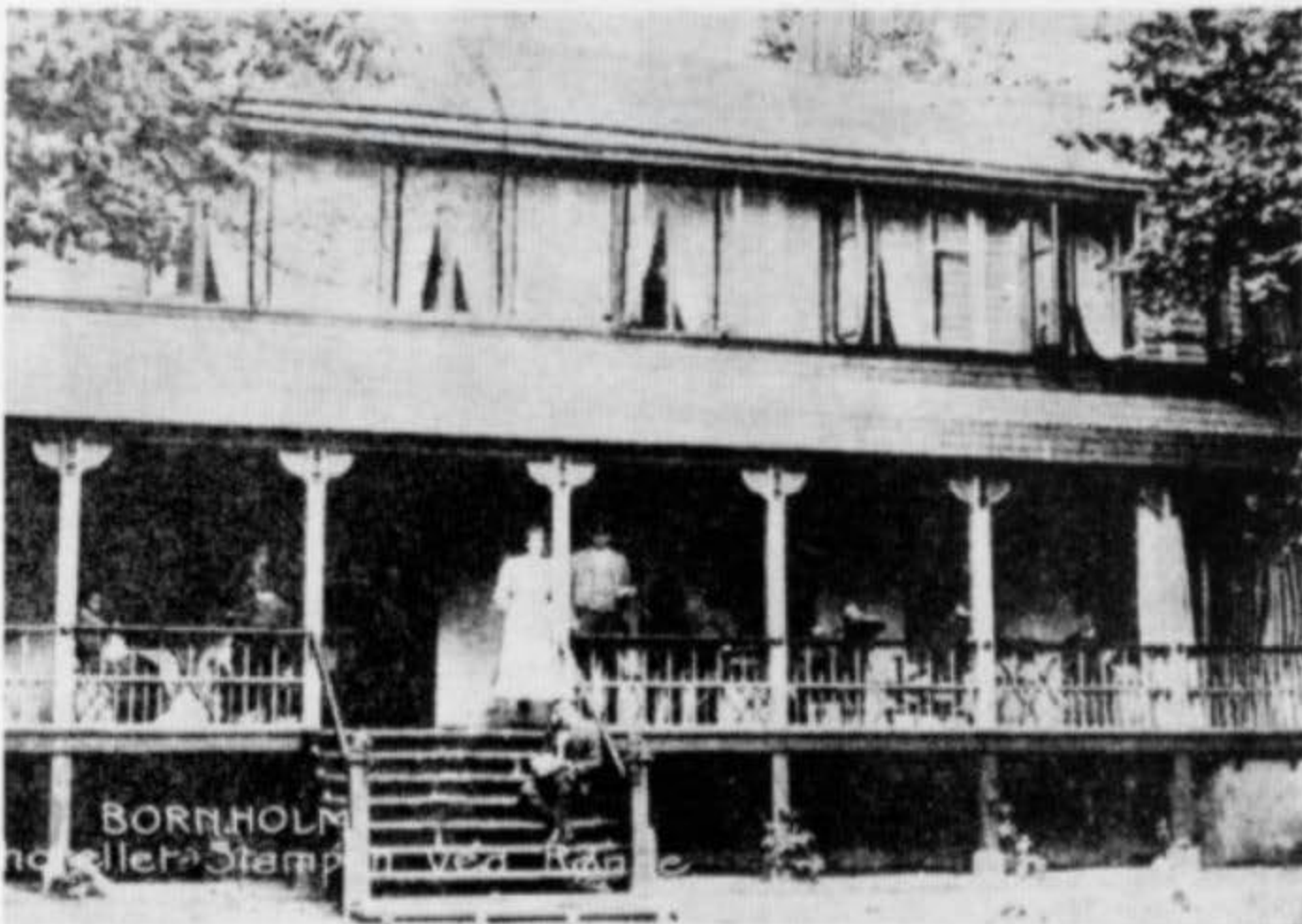
Med båd til

Stampen

Helt så fint som »Sommerlyst« var »Stampen« vel ikke, for i »Sommerlyst« var det mest de toneangivende kommis'er og kontorfolk af lidt mere højere klasser, som kom, medens det mere var håndværksmestre og svende og en del folk fra landet, som kom i »Stampen«. Men medens man som regel spadserede den forholdsvis korte vej til »Sommerlyst«, kunne man køre i kapervogn ud til »Stampen«. På landevejen ved cementfabrikken »Phoenix« og ud for benmøllen »Saga« holdt charabancer med en eller to heste forspændt, og for 20 øre pr. voksen og 10 øre pr. barn kunne man så blive befordret helt ud til »Stampen«.

I første del af halvfemserne, da bølgebryderen blev bygget på »Revet« ud for Rønne, satte det entreprenørfirma, som havde arbejdet, deres lille slæbedamper »Lillebælt«, som for øvrigt i sine velmagtsdage havde været lystdamper på Lillebæltsfarten og var udstyret med en fin passagersalon, i gang om sommeren på lysttur til »Stampen« med ammesvend Madvig Jørgensen som fyrbøder og maskinmester og matros Johan Thorsen på broen. Damperen lagde til ved åens udlob i Stamppegærdet, og passagererne blev hjulpet i land.

Det var også i halvfem-

serne, at kgl. agent Mogens Christiansen overtog »Stampen«, hvis avisbrug dreves af en bestyrer Pedersen.

Nu kom der en ny glansperiode for stedet, idet der blev anlagt en ret stor cykelvæddeløbsbane i international form og facon og med asfalteret kørebane. Her på Bornholm var cykelsporten i de år meget dyrket, mange ryttere kom fra det øvrige land hertil og deltog i landevejsløb og rundt, og et par af vore egne vandt senere berømmelse andre steder i

landet — det var jo i luft-ringens barndom, så cyklernes køreevne blev ved disse luftringe betydeligt forbedret. Den i »Stampen« nyanlagte bane fik kun en forholdsvis kort levetid, idet interessen for sporten tabte sig helt omkring århundredskiftet. — »Stampen« blev ingen guldgrube for Mogens Christiansen, hvilket karakteriseres af en udtalelse, han på sin egen facon fremkom med, da der i hans vennekreds drøftedes fortjenstmuligheder: »Sjipparana di stoppa i dæjnj ena lomman,

mæn Peddersen på Stämpan hainj stoppar i dom bæjggje toe!

Efter Mogens Christiansen kom andre ejere, men stedet gled ud som udflugts- og forlystelsessted, bl. a. på grund af den konkurrence, det fik af trakterstedet, som oprettedes i den gamle hestestald ved Onsbæk og senere, da avisbrugerejendommen »Knorrenborg« lavedes om til det nuværende »Fredensborg«.

Carl J. E. Aakerlund